

Predavanje »UMETNOST KALIGRAFIJE«

V okviru projekta Center vseživljenjskega učenja Dolenjska
(na TVŽU Metlika, 17.3.2009)

Na predavanju kaligrafije smo se spoznali z zgodovino kaligrafije, njeno teorijo in praktičnim delom, kar pomeni, da so udeleženci poizkusili pisati različne pisave po navodilih in priloženih vajah.

Zgodovina kaligrafije

-teorija-

Kaligrafija je umetnost lepega pisanja. Sama beseda izhaja iz grščine (calligraphia) in dobesedno pomeni lepo pisanje.

I. MEZOPOTAMIJA

Zgodba o pisavi se začne med Tigrisom in Evfratom, v Mezopotamiji. To območje

je bilo med šestim in prvim tisočletjem pr.n.št. razdeljeno na Sumerško (na jugu) in

Akadsko državo (na severu).

Najstarejši znani pisni zapis je iz 4. tisočletja pr.n.št. -

TABLICA IZ URUKA, na kateri

*so razbrali računski zapis. Razvili so **PIKTOGRAME**, ki predstavljajo določen predmet ali*

bitje, s povezovanjem le-teh pa so izrazili cela misli. 2900 let pr.n.št. so piktogrami

*izginili in pojavil se je **KLINOPIS**. Ime je dobil po značilni obliki znakov, ki so bili podobni klinom.*

Klinopis se je uveljavil šele, ko so Akadci zavladali nad vso Mezopotamijo (2000 let

pr.n.st.). Pisava je pomenila privilegij in oblast, saj pisanje in branje klinopisa

ni bilo preprosto. Tako so bili pisarji večsib vplivnejši od nepismenih dvorjanov ali celo od samega vladarja.

II. EGIPT

Medtem, ko se je v Mezopotamiji razvijala klinopisna pisava, so se v Egiptu pojavili

HIEROGLIFI (v prevodu; pisava božov). Prikazovali so poenostavljene podobe človeka,

živali, rastlin in so v nasprotju s klinopisom prav lepi in očarljivi.

Pisavo so enako kot v Mezopotamiji, uporabljali v računovodstvu, vzpostavitvi pravnih

pravil in celo za književnost! Iz rastline *Cyperos Papyrus*, ki je rasla v močvirjih delte

Nila, so izdelovali stvari za vsakdanjo uporabo (vrvi, sandale, jadra...) iz njenih

vlaknatih stebel pa so izdelovali pisno podlago, ki je prinesla pravo revolucijo na

področju pisanja - **PAPIRUS**. Nanj so pisali s trsteno paličico, ki je imela kovano ali

prirezano konico, za črnilo pa so uporabljali sajasti prah, vodo in utrjevalec

- gumiarabikum. Najdaljši zvitek, ki se je ohranil, meri kar dolgih štirideset metrov!

Papirus so izvažali v celo Sredozemlje in tako je kmalu dosegel vrtočlave cene.

Hieroglifi so vklesovali v kamen, pisali pa so tudi na cenejše apnenčaste kamne, keramiko in celo na obdelane živalske kože. Te so bile še dražje kot sam papirus, zato so nanj pisali samo najdražocenejša besedila.

III. KITAJCI

Prav na drugi strani sveta so okrog dva tisoč let pr.n.št. Kitajci izumili pisavo, ki jo skoraj nespremenjeno, pišejo in berejo še danes. Zgodba o pisavi se je skoraj pri vseh ljudstvih pričela enako - z risbami in piktogrami, ki pa so se najbolj ohranili prav v **KITAJSKIH PISMENKAH**. Prav ta dih preteklosti daje kaligrafiji te pisave čarobne razsežnosti. Kitajci so prvi izumili **PAPIR**. Po pismem izročilu je **CAI LUN**, dvorjan kitajskega cesarja, iznašel papir okoli leta 105, novejša raziskava pa kažejo, da so ga odkrili že leta 49 pr.n.št.

IV. FENIČANI

Torej, če povzamemo; klinopisi, hieroglifi in kitajske pismenke, imajo skupno to, da so sestavljene iz celih besed ali zlogov, za kar je potrebno poznavanje

velikega števila

posameznih znakov ali pismenk. Medtem ko pri **ČRKOPISU** lahko zapišemo s tridesetimi znaki takorekoč vse, kar mislimo in čutimo.

»Začetniki« črkopisa - Fenicani so bili trgovci in pomorščaki in tako so ga začeli širiti

po vsem vzhodnem sredozemlju. V 8. stoletju pr.n.št. je na mestu današnje Sirije nastal

»aramejski črkopis« (zelo podoben feničanskemu), v katerem so bile napisane

nekatero knjige Stare zaveze. Večji del pa je bil napisan v hebrejščini.

Vsi ti črkopisi

so vsebovali le soglasnike, saj so samoglasniki igrali le majhno vlogo v jeziku in jih je

bralac moral dodajati med branjem.

V. GRKI

Torej, ko so si delček aramejske pisave izposodili Grki, so si jo prisedili in dodali nekaj

samoglasnikov. Za pisno podlago so uporabljali papirus, voščene tablice ali cenejšo

keramiko. Voščene tablice, kot že samo ime pove, so bile prekrite s tanko plastjo

voska, na katerega so pisali s šilom ali črtalniki - gr. Stylus.

V 5. in 4. stoletju pr.n.št. je v **GRŠKEM ČRKOPISU** nastala ena najčudovitejših in

najbogatejših književnosti vseh časov.

Iz grške pisave so nastale zelo zapletene pisave in verjetno tudi
RIMSKA ABECEDA,

ki je najverjetneje prednica naše pisave.

VI. RIMLJANI

Okrog 3. stoletja pr.n.št. se je oblikoval **LATINSKI Č**
RKOPIS. *Rimljani so tako kot Grki*

uporabljali VELIKE ČRKE za vklesovanje v kamen, male pa na drugih
pisnih podlagah.

Iz **RIMSKE PISAVE** *sta čez čas nastali »nova običajna pisava«*
in unciala, ki sta se

razširili na vse dele tedanje Evrope poseljene z Rimljani (do leta
1000). Skozi stoletja se

je torej pisalo le v latinici in šele okrog 9. stoletja so začeli uporabljati
tudi ljudske jezike.

Pisava: UNCIALA

Sprva so menihi uporabljali črke iz rimskega časa;

MAJUSKULNO KURZIVO- UNCIALO,
POLUNCIALO in RIMSKO KAPITOLO.

Podlage za pisanje

PAPIRUSNI ZVITKI

Sprva so pisarji prepisovali na papirusne zvitke - lat. VOLUMEN, toda
ti so bili zelo dragi,

občutljivi in lahko so jih popisali le po eni strani. Med drugim je bilo iskanje besedil na zvitkih težavno delo.

PERGAMENT

Umetnost iluminacije - okraševanja se ne bi nikoli tako razvila in razširila, če ne bi prišla v rabo nova pisna podlaga - pergament. VELIN (fr. - veau - tele), ki so ga izdelovali iz telečje kože, je veljal za najboljšega, ker ni vpijal črnila in je najbolje ohranjal barvo.

Pergament naj bi iznašli v Mali Aziji predvsem zato, ker so se Egipčani (v 2. stol. pr.n.št.) uprli izvažati papirus v Pergamon - glavno mesto male Azije. Tako so se morali zateči k novi pisni podlagi, ki je dobila po tem mestu tudi ime. Toda, kot smo že omenili, so Egipčani pergament uporabljali že davno prej; za najdražocenejša besedila.

Pergament je pomenil veliko spremembo v svetu pisave, saj je zamenjal nepraktične papirusne zvitke. Pergamentne liste so lahko šivali in prepozibali. Tako je nastala prva knjiga - RIMSKI KODEKS.

Peresa...

Pripomočki za pisanje so se skozi stoletja razlikovali in postopoma razvijali do današnje moderne tehnologije peres. Prvi so bili v rabi ČRTALNIKI (lat. *Stilus*), s katerimi so pisali črke v vosek, pozneje pa so bila peresa izdelana iz TRSTA, z novo pisno podlago - pergamentom, pa so prišla v uporabo GOSJA PERESA, ki so omogočala nove razsežnosti v obliki in kakovosti. Šele od 19. Stoletja pa so začeli uporabljati peresa s konico iz prožnega JEKLA, ZLATA ali ZLITIN PLATINE z natančno izdelano konico.